

EN EVIDENSBASERAD FUNKTIONSHINDEROMSORG

Är det möjligt och önskvärt?

Urban Markström

UMEÅ UNIVERSITET

VARFÖR DENNA FRÅGA?

- Evidensbaserad praktik, utvecklingsarbete sedan 20 år – nationell kunskapsstyrning
- Förslag om att socialtjänsten skall ”drivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet”

SAMTIDIGT...

- LSS ingår inte i definitionen av socialtjänst: ”Vidare framstår det inte som möjligt eller lämpligt att låta utredningens förslag om vetenskap och beprövad erfarenhet (se avsnitt 14) gälla verksamhet enligt LSS”. Övriga insatser till funktionsnedsatta då?
- En värderings- och rättighetsstyrd sektor: socialpolitiska ställningstaganden. Socialnämnden.
- Låg kunskap om EBP hos politikerna (Bäck, 2021)
- En sektor utan starka yrkesföreträdare?

EVIDENCE-BASED MEDICINE

- Lanserat som ett alternativ till ”erfarenhetsbaserad”, ”auktoritetsbaserad” och ”opinionsbaserad” praktik
- Utvecklat inom medicinen
- Fokuserar effektivitet och optimal resursanvändning
- Principen om bästa tillgängliga kunskap

UMEÅ UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

DAVID SACKETTS IDÉ OM EBP

- *Forskningsevidens*
- *Professionellas expertis*
- *Patientens erfarenheter och preferenser*

Hur iscensätta? Två modeller:

1. Den ”upplysta praktikern” som aktivt väger samman de tre kunskapskällorna (*critical appraisal process*)
2. Nationella riktlinjer främst riktade till beslutsfattare

UMEÅ UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

SOCIALT ARBETE – UTMANANDE OMSTÄNDIGHETER FÖR EBP

- Är delvis en moralisk praktik, styrd av lagstiftning (kan inte neka en person plats i gruppbostad för att insatsen inte är evidensbaserad)
- EBP-konceptet har begränsad räckvidd - fångar inte frågor på systemnivå, eller ”common factors”
- Målgruppen ofta inte en ”ren” diagnosgrupp

UMEÅ UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

SOCIALTJÄNSTEN OCH EBP

- Bristfällig kunskap om insatsernas resultat för klienterna (Wigzell & Pettersson, 1999)
- Statligt initierat utvecklingsarbete från år 2000, pågående
- SOU 2008:18, Överenskommelser 2010 – stöd till EBP i socialtjänsten fokus på strukturer och nätverk. Funktionshinder 2013.
- Nationell kunskapsstyrning ett medel för att uppnå EBP
- Forskningsprogrammet ”Tillämpad välfärdsforskning”, Forte. Få effektstudier
- Hållbar socialtjänst (SOU 2020:47). Förslag om att socialtjänsten ska bedriva sitt arbete i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.
- Beskrivna svårigheter (Statskontoret, 2014, 2018).
- Pågående debatt! Top-down, standardisering, ”nattstånden positivism”

Några nedslag på fältet stöd till personer med psykisk funktionsnedsättning. Hur bedrivs verksamheter och hur ”kunskapar” man?

EXEMPEL 1

Kunskapsbaserad praktik i svenska glesbygdskommuner

(Forte 2018-01344)

UMEÅ UNIVERSITET

- Undersöka hur glesbygdskommuner utvecklar insatser till personer med psykisk funktionsnedsättning i relation till evidensbaserad praktik
- 11 mindre Norrlandskommuner
- 43 intervjuer med 84 informanter
- En utgångspunkt var de nationella riktlinjerna för personer med schizofreni (SoS, 2018)

RESULTAT

- I en av elva kommuner fanns uttryckt mål om att använda riktlinjerna
- Åtta kommuner kände till riktlinjerna (personligt intresse)
- Informella ”kunskapsförmedlare”
- Riktlinjerna bedöms inte som relevanta, t.ex. för avgränsade målgrupper, för specialiserade insatser
- Kunskapskällor: hemsidor (SKR, SoS), populärvetenskap, kollegorna, regionala och lokala nätverk, lokalkännedom

FAKTORER FÖR IMPLEMENTERING

- Organisatorisk passform – föredrar generella metoder
- Tillgänglighet på utbildning och handledning, brist på brukarorganisationer
- Tillgång till lokal- eller regional ”infrastruktur”, t.ex. FoU-enheter, RSS
- Tillgång till ”champions”
- Rationalen för kunskapsutveckling:
 - lokala, individuella behov
 - långsiktig kompetensutveckling, universella metoder
 - lärande baserad på kunskap som är tillgänglig

EXEMPEL 2

Boendeinsatser inom kommunernas socialtjänst

Finansierat via Formas (2018-00058) och Forte (2018-01325)

UMEÅ UNIVERSITET

SYFTE

Att fördjupa kunskapen om boendeinsatser för personer med psykiska funktionsnedsättning och hur deras behov av boende speglas i kommunal bostads- och samhällsplanering.

Att utveckla innovativa och deltagarorienterade metoder för boende- och bostadsutveckling där målgruppen och involverade kommunala sektorer arbetar tillsammans.

Ett insatsområde med begränsad
vetenskaplig evidens (ytterst få
”effektstudier”)

STAX-SA (MCPHERSON ET AL, 2018)

TAXONOMI FÖR ATT KLASSIFICERA BOENDEINSATSER OCH MÖJLIGGÖRA JÄMFÖRELSE AV BOENDEMODELLER

Domän	Typ 1	Typ 2	Typ 3	Typ 4
1. Personalens placering	På plats	På plats	På plats	Utanför boendet
2. Servicenivå	Hög	Hög	Måttlig	Låg/måttlig
3. Gå-vidareinriktning	Begränsad	Stark	Stark	Begränsad
4. Fysisk utformning	Kollektiv	Kollektiv	Kollektiv	Individuell
	<i>Vanligtvis gruppboende Brukare med omfattande, permanenta behov</i>	<i>Vanligtvis gruppboende, serviceboenden Strävan att flytta vidare</i>	<i>Gruppboende, lägre servicenivå Strävan att flytta vidare</i>	<i>Boendestöd</i>

BOENDEINSATSER

12 KOMMUNER, 122 VERKSAMHETER

- 58 verksamheter (48%) matchade typer i taxonomin

STAX-SA Typ	Typ 1	Typ 2	Typ 3	Typ 4	Totalt
N	24	7	3	24	58

- 64 verksamheter (52%) avvek i någon av domänerna:

1. *Kombination av typer*
2. *Utvidgning av en typ*
3. *Boendestöd med ”gå vidare-inriktning”*

TOTALTABELL, INKL HYBRIDER OCH UTVIDGADE VERKSAMHETER

Typ 1			Typ 2			Typ 3		Typ 4	
Typ 1	Hybrid	Utvidgad typ	Typ 2	Utvidgad Typ	Hybrid	Typ 3	Hybrid	Typ 4	Typ 4 Gå-vidare
24	18	7	7	2	6	3	10	24	21
49 (40)			15 (12)			13 (11)		45 (37)	

MÅLGRUPPEN

- En ”historisk” och en ”ny” grupp

Boendestödet har ju kvar personer som tidigare har bott på institutioner många, många år och som blivit utskrivna när den reformen kom. Men de är inte så många kvar, vi har några. De börjar bli till åren komna och går över mer till äldreomsorgen. Men däremot så är det ju framförallt neuropsykiatri som kommer med stormsteg (Boendechef, stadsdel i storstad)

- Uppluckring av gränser mellan olika målgrupper och problemområden – psykiatrisk ohälsa, missbruk, beteendestörningar, social utsatthet, intellektuella funktionsnedsättningar

ORGANISATION OCH BESLUT

- Insatserna organiserade under funktionshinderomsorgen (7 st)
- Insatserna organiserade under Individ- och familjeomsorgen (2 st)
- Sex av kommunerna ger endast insatser enligt SoL
- I de övriga stor variation – en kommun beviljar t.ex. alla beslut om boende med särskild service enl LSS
- Kompetensutveckling: MI, ESL, LAB

NÅGRA SLUTSATSER

- Verksamhetsområdet är i rörelse!
- Nya målgrupper – mer sammansatta behov
- Böjningsmönstret: gruppboheter och boendestödsteam
- Utveckling och anpassning av insatserna – hybridisering och utvidgning. Kreativ pragmatism?
- Större variation av insatser vid en internationell jämförelse
- Ökad individualisering och återhämtningsinriktning?

EXEMPEL 3

Strategier i länsplaner för psykisk hälsa

(Uppdrag från SKR respektive SoS)

UMEÅ UNIVERSITET

- Analyser av behovsbilder och handlingsstrategier i 21 länsplaner 2016 och 2017 (Fjellfeldt & Markström 2017, 2018)
- Baseras på överenskommelser mellan SKR och Regeringen
- Länsplanerna en förutsättning för utbetalning av statsbidraget
- Ska innehålla behovsanalys, handlingsplan och budget

RESULTAT

- Stor variation!
- 18 av 21 strukturerat planen efter behovsområdena
- Följsamhet: både breda och smala frågor
- Övergripande frågor: brukardelaktighet och samordning
- Prio: Barn och unga, asylsökande och nyanlända, suicidprevention, samordnad individuell plan
- Behov och förslag rör sällan kärnverksamheten
- Rör gemensamma åtaganden
- Få satsningar på evidensbaserade metoder

MATLAND (1995)

		Grad av konflikt	
		Låg	Hög
Grad av vaghet	Låg	Administrativ implementering Resurser är avgörande	Politisk implementering Makt är avgörande
	Hög	Experimentell implementering Kontextuella förutsättningar är avgörande	Symbolisk implementering Koalitionsstyrka är avgörande

Kunskapande pågår!

UMEÅ UNIVERSITET

Begränsad effekt av nationell kunskapsstyrning – top-down

Behov av andra perspektiv och arbetssätt för
kunskapsutveckling i riktning mot en
evidensbaserad praktik

Anpassning till det lokala sammanhanget –
komponenter snarare än paket

Behov av ”infrastrukturer” för
kunskapsutveckling – FoU, CoP

Funktionshinderfältet (forskning, praktik, civilsamhället) präglat av brukares perspektiv och av samproduktion

Hitta dynamik mellan rättigheter/normer och EBP: samtidigt jobba med VAD (rättigheter) och HUR (utformning, metoder)

- Är EBP möjlig = ja
- Är EBP önskvärt = ja

- Förutsätter en progressiv tolkning av konceptet EBP
- Förutsätter att kunskap kombineras med normativa ställningstaganden

TACK FÖR UPPMÄRKSAMHETEN!

urban.markstrom@umu.se

UMEÅ UNIVERSITET

- Berglund-Snodgrass, L; Högström, E; Fjellfeldt, M; Markström, U. (2020). Organizing cross-sectoral housing provision planning. Settings, problems and knowledge. *European Planning Studies*, DOI: [10.1080/09654313.2020.1792416](https://doi.org/10.1080/09654313.2020.1792416).
- Fjellfeldt, M., Högström, E., Berglund Snodgrass, L., & Markström, U. (2021). Fringe or not fringe? Strategies for localizing supported accommodation in a Post Deinstitutional era. *Social Inclusion*, 9(3), 201-213. Fossey, E.,
- Högström, E; Markström, U., et al (2021) Boende och livsmiljö för personer med psykisk ohälsa. Blekinge tekniska högskola, forskningsrapport 2021:23.
- Bergmark, M; Sundberg, L; Markström, U; Rosenberg, D (2021). Evidence-based methods in rural areas: Knowledge and national guideline utilization in mental health service development. *Journal of evidence-based social work*, accepted.
- Fjellfeldt, Maria, Markström, Urban. Nationell styrning och lokal respons: en implementeringsstudie av läns-gemensamt arbete för psykisk hälsa, 2019. Rapport.
- Fjellfeldt, Maria, Markström, Urban. Läns-gemensamma insatser för psykisk hälsa – en balansakt : Sammanställning och analys av handlingsstrategier i 21 handlingsplaner formulerade inom ramen för statens satsning Överenskommelse 2017, 2018. Rapport.

Länkt till boenderapporten:

<http://bth.diva-portal.org/smash/get/diva2:1604795/FULLTEXT02.pdf>

UMEÅ UNIVERSITET